

Шульженко А.В.
доктор філософії,
доцент кафедри
правосуддя та філософії,
(Сумський національний аграрний університет),

КРИМІНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА МОТИВИ ОСІБ, ЩО ВЧИНЯЮТЬ ПЕНІТЕНЦІАРНИЙ РЕЦИДИВ

В статті проаналізовані особливості кримінологічних особливостей засуджених, що вчиняють пенітенціарний рецидив. Актуальність теми обумовлена зростанням кількості вчинених злочинів в місцях відбування покарання за останні роки в Україні. В ході дослідження використані наступні методи: загальнонаукові (опис, аналіз, синтез, пояснення, класифікація) та статистичний. Автором порівнювались поняття «повторні злочини», «злочини в місцях несвободи», «злочинність в місцях позбавлення волі», «пенітенціарний рецидив». В ході аналізу правових понять визначено, що найбільш повно кримінологічне явище вчинення злочинів засудженими в місцях позбавлення волі розкривається через поняття пенітенціарного рецидиву. В статті надані як загальні характеристики кримінологічних особливостей пенітенціарних рецидивістів, так і за різними категоріями злочинних проявів.

Ключові слова: засуджений, злочин, кримінологічні характеристики, особа злочинця, позбавлення волі, покарання, рецидив.

Постановка проблеми. Позбавлення волі на певний строк є одним із найсуворіших покарань в українському законодавстві. Воно застосовується до осіб, чиї протиправні дії визнаються судом особливо небезпечними для суспільства. Тому засуджені до позбавлення волі за своїми кримінологічними особливостями становлять окрему групу осіб, що потребує дослідження. Особливий інтерес для кримінологів представляють особи, засуджені до позбавлення волі, що вчиняють злочини під час відбування покарання у

виправних установах. Таке дослідження має на меті розроблення заходів попередження злочинності в місцях позбавлення волі, яка останні роки має тенденцію до зростання.

Аналіз останніх публікацій. Вивченням кримінологічних складових засуджених осіб, які скоюють пенітенціарний рецидив, займалися такі вчені, як Є.Ю. Бараш, А.І. Богатирьов, І.Г. Богатирьов, О.В. Губанова, О.В. Колб, Д.В. Колодчин, О. Михайлик та ін. Але неповного відображення в дослідженнях вітчизняних кримінологів набула тема, яка б надавала кримінологічну характеристику осіб, що вчиняють злочини під час відбування покарання. Такі дослідження необхідні не тільки для поглиблення та систематизації знань з цього питання, а й для практичного застосування – проведення профілактики та запобігання злочинності в місцях позбавлення волі.

Виклад основного матеріалу. Характеристика засуджених, що вчиняють злочини під час відбування покарань найчастіше пов'язується із такими поняттями, як повторність, сукупність злочинів та рецидив. На нашу думку, важливо визначити відмінності у цих правових поняттях перед тим, як підходити до опису кримінологічної характеристики. Всі ці поняття матеріального права включають вчинення однією особою двох і більше злочинів.

У відповідності до положень ст. 32 КК України, повторністю злочинів визнається вчинення двох або більше злочинів, передбачених однією і тією самою статтею КК України. Особливістю повторності є вчинення однорідних або схожих за своїми ознаками злочинів, не залежно, чи була засуджена особа, чи ні, за скоєння цих злочинів [1]. Сукупність не підходить в якості характеристики особи, що вже відбуває покарання в місцях позбавлення волі, тому що саме поняття виключає притягнення до кримінальної відповідальності у відповідності до ст. 33 КК України. А поняття рецидиву в даному випадку може застосовуватися тоді, якщо особа, що має судимість за умисний злочин, вчинила новий умисний злочин [1].

В кримінологічній літературі увага вчених зосереджується саме на рецидивній злочинності, якщо розглядати питання вчинення нового злочину під

час відбування покарання особою, що має судимість. Але питання віднесеності такої злочинності до рецидивної залишається дискусійним. В кримінологічній літературі існує поняття пенітенціарного рецидиву. Пенітенціарний рецидив завжди пов'язаний включає кілька елементів: скоєння тяжкого злочину, судимість, відбування покарання, місце відбування покарання, скоєння нового злочину в умовах ув'язнення. На думку О.Г. Колба, потрібно розмежовувати пенітенціарну злочинність і злочинність в місцях позбавлення волі. Остання охоплює не тільки пенітенціарні установи, як місце вчинення таких злочинів, а й виходить за їх межі [2, с. 176]. Аналогічні погляди з цього приводу були висловлені також і Є.Ю. Барашем [3, с. 64-65].

І.Г. Богатирьов, піддаючи аналізу такий елемент пенітенціарної злочинності, як місце відбування покарання, визначає його в якості місця несвободи [4, с. 15]. На нашу думку, місцями несвободи може бути і місце, за яким встановлюється адміністративний нагляд, місце для домашнього арешту та інші місця, пов'язані із заходами забезпечення кримінального провадження, у відповідності до положень КПК України. Тобто як кримінальні, так і кримінально-процесуальні засади можуть обмежувати свободи суб'єкта кримінального провадження на законних підставах. Тому таке визначення виходить за межі кримінального права, і з цієї причини не може бути, на нашу думку, використане в якості узагальнення для рецидиву у місцях позбавлення волі.

Ключовим словом у понятті «пенітенціарний рецидив» є слово рецидив, тобто вчинення нового злочину, а пенітенціарна складова може вказувати не тільки на місце позбавлення волі, а й на місце відбування покарання засудженою особою, тому за суттю поняття пенітенціарного рецидиву повністю відображає зміст вчинення засудженим в місцях примусового перебування, у відповідність з вироком суду, нового злочину. Пенітенціарність розглядається у зв'язку із закінченням досудового і судового розгляду, і пов'язана з доведенням вини та подальшим відбуванням покарання, разом із обмеженнями такого відбування. Тому в подальшому ми будемо використовувати поняття пенітенціарного

рецидиву в якості вчиненого злочину в місцях позбавлення волі засудженим. Місцем позбавлення волі, у відповідності до ст. 63 КК України, виходячи із визначення поняття покарання у вигляді позбавлення волі, є ізольована кримінально-виконавча установа [1]. Пенітенціарна установа і виправна установа є за своїми функціями та призначенням схожими, але не тотожними поняттями.

Кримінологічні характеристики особи злочинця, що перебуває у місцях позбавлення волі, включають в себе кримінологічні характеристики особи злочинця в загальному розумінні. До основних кримінологічних ознак злочинця у відповідності теорії кримінології відносяться соціально-демографічні, кримінально-правові, соціально-рольові, морально-психологічні, психологічні властивості [5, с. 34].

Якщо досліджувати осіб, які вчиняють злочини, перебуваючи в місцях позбавлення волі, система кримінологічних ознак, на нашу думку, може групуватися окремо для осіб, що вчинили в місцях позбавлення волі злочин загально кримінальної спрямованості, а також ті, що вчинили злочин проти правосуддя. Досліджуючи риси пенітенціарного злочинця, ми виділяємо як загальні кримінологічні риси, так і окремі, пов'язані із специфікою вчиненого злочину.

Серед норм закону, які передбачають відповідальність за скоєння злочинів в місцях позбавлення волі, відносяться злочини розділу XVIII «Злочини проти правосуддя»: ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі; злісна непокоря вимогам адміністрації виправної установи; дії, що дезорганізують роботу виправних установ; втеча з місць позбавлення волі або з-під варти. Але фактично в місцях позбавлення волі фіксуються і злочини проти життя та здоров'я особи; проти волі честі та гідності; проти статевої свободи та статевої недоторканості; злочини проти власності; злочини в сфері обігу наркотичних засобів та ін. Тобто в місцях позбавлення можливе вчинення декількох категорій злочинів, що залежить від кримінологічної направленості і мотивації особи злочинця.

Якщо розглядати демографічні ознаки осіб, що вчиняють злочини під час позбавлення волі, до них відносяться: стать, вік, освіта, місце народження, місце проживання, громадянство та ін.

Серед осіб, що відбувають покарання в місцях позбавлення волі, переважно особи чоловічої статі, тому можна зробити висновок про вчинення пенітенціарного рецидиву теж особами чоловічої статі. Якщо порівнювати кількість ув'язнених чоловіків і жінок, їх співвідношення складає 80% до 20%. Відомості про таких осіб підлягають внесенню до Єдиного реєстру засуджених осіб та осіб, узятих під варту. Серед осіб чоловічої статі рецидив складає 90-93% [6, с. 556]. І. Г. Богатирьов наводить результати анкетування співробітників виправних установ, відповідно якому рецидив жінок складає 25% від загального, а чоловіків, відповідно, 75%. Рецидив насильницьких кримінальних правопорушень вчиняють чоловіки – 85% від загальної кількості ув'язнених, і 15% - жінки [4, с. 135].

Покарання відбувається засудженими часто за територіальним принципом: в межах області.

Вікові групи засуджених до позбавлення волі розподіляються наступним чином: 18-22 – 10%, 23-25 – 15%, 26-30 - 30%, 31-40 – 25%, 41-50 - 20% [7, с. 138].

Кримінально-правовими ознаками, що характеризують особу злочинця, що скоїла пенітенціарний рецидив, є дані про склад вчиненого злочину, мотиви злочинної діяльності, характер та направленість посягань, одиночний чи груповий характер, фактичний чи юридичний рецидив тощо.

Якщо розглядати злочини, що вчиняються засудженими, на нашу думку, їх слід поділити на дві групи: загально кримінальної спрямованості (крадіжки, згвалтування, спричинення тілесних ушкоджень тощо) і злочини спеціальної спрямованості (тільки злочини проти правосуддя). Щодо злочинів загально кримінальної спрямованості, немає відображення в статистичній інформації їх повної кримінологічної картини з причини значного проценту латентності. Відсутність статистичної інформації не виключає їх реального вчинення, але

заява про такі злочини з боку потерпілих (вони є теж ув'язненими) знаходиться в опозиції до існуючої кримінальної субкультури і робить фіксацію таких фактів майже неможливим. Але це не виключає, нашу думку, відсутності посягань на майно ув'язнених, життя та здоров'я, честь та гідність, статеву свободу та недоторканість.

В залежності від наявності ознак насильства при скоєнні пенітенціарного рецидиву, повторні злочини можна класифікувати як ті, що містять насильницьку складову, так і ненасильницькі. Відповідно до цієї класифікації, і особи злочинців в місцях позбавлення волі – ті, що вчиняють насильницький рецидив (згвалтування, побої, вбивство), і ті, що вчиняють рецидив без застосування насильства (втеча, крадіжка, незаконний обіг наркотичних засобів).

Дослідженню насильницької злочинності в місцях позбавлення волі присвячені окремі кримінально-правові та криміналістичні праці. Так, наводиться статистика, що вбивства в місцях позбавлення волі вчиняються переважно у нічний час (65%). Значно менший відсоток становить вчинення вбивств у вечірній час (10 %) і денний (20%). Серед місць вбивств визначаються найчастіше у місцях прогулянок (10%), безпосередньо на ділянках (30%), на господарському дворі (20%). Такі показники свідчать про сплановані, підготовані, умисні дії, вибір часу, місця і жертви вчинення злочину [8, с. 207-208].

О. Михайлик знайомить з показниками попередньої судимості осіб, які вчинили рецидив в установах відбування покарань: за ст. 115 КК України мають попередню судимість 36,4%, за ст. 121 КК України – 31,9%, за ст. 185 КК України – 14,0%, за ст. 187 КК України – 45,5%, за ст. 296 КК України – 5,7%, за ст. 391 КК – 4,7% [9, с.206]. За цією статистикою очевидно, що особи, які попередньо вчинили особливо тяжкий злочин, якими є посягання на життя та здоров'я іншої особи, можуть вчинити його повторно в місцях ув'язнення з більшою вірогідністю, ніж ті особи, які вчинили менш тяжкі злочини – кожен третій має схильність до рецидиву, а у випадку засудження за розбій – кількість випадків зростає майже вдвічі. Це свідчить про відсутність розкаяння у вчиненому раніше,

про низьку правову свідомість, про нехтування правами іншої особи, зневагу до режимних вимог, намагання самоствердитись за будь-яку ціну, навіть ціною свободи.

Кримінологічний портрет пенітенціарного рецидивіста, на думку О.Михайлика, це засуджена особа, віком 30 років, чоловічої статі, з низьким рівнем освіти, що є представником неформальної групи та порушником встановленого порядку у режимній установі [9, с.207].

Д.М. Цехан наводить наступну класифікацію злочинів, вчинених в місцях позбавлення волі: за мотивом, обстановкою; соціально-кримінологічними характеристиками особи злочинця; структурованістю формування умислу; територіально-просторовими особливостями; за знаряддями і засобами.

Особливий інтерес, на нашу думку, представляє класифікація за мотивами, що включає:

- мотиви становлення і підвищення злочинного авторитету серед засуджених, посилення кримінального впливу та розвитку злочинної кар'єри;
- мотиви помсти;
- мотиви встановлення неформального контролю за установою виконання покарань;
- корисливі мотиви;
- мотиви патологічного потягу до вживання наркотичних препаратів [10, с.293].

Особливостями психологічної характеристики осіб, що вчиняють рецидив у місцях позбавлення волі, є низький рівень психологічної готовності до відбування покарань; уміння вдало приховувати свої справжні погляди і наміри. Серед ціннісних орієнтацій у таких осіб домінуюче положення займають егоїстичні корисливі спрямування; вигода, власний добробут; самолюбство, низький рівень правосвідомості [11, с. 17].

Серед пенітенціарних рецидивів, найменш досліджених в кримінології, виділяються статеві, і відповідно, найменше публікацій є з теми статевих рецидивістів в місцях ув'язнення. Такі злочини є мало дослідженими кримінологами з причин значної латентності. У зв'язку з цим і особа статевого

пенітенціарного рецидивіста є найменш описаною і дослідженою. Статеве насильство в місцях позбавлення волі носить нетиповий характер. При цьому особи злочинців можуть перебувати із особами потенційних жертв у конфлікті, і зґвалтування є способом вирішення такого конфлікту. Окрім цього, жертвою може стати особа і внаслідок групового зґвалтування, а передують цьому найчастіше відмови потенційної жертви слідувати правилам, встановленим у групі.

В.О. Синєокий стверджує, що за даними статистики 90% ув'язнених є гомосексуалістами. Кримінолог виділяє такі психологічні характеристики осіб, що вчиняють зґвалтування (акти мужолозства) в ув'язненні, як: схильність до перейняття традицій кримінальної субкультури, активна сексуальна позиція, конфліктність, мстивість, садизм. Для таких осіб характерний вік до 30-35 років, дії насильницького характеру в групі, демонстративний характер дій [12, с. 470]. Серед мотивів насильницьких дій статевого характеру називаються також мотив самоствердження, корисливий (не пов'язаний із сексуальним самосприйняттям індивіда), мотив задоволення статевого потягу [13, с. 13].

Якщо аналізувати психологічні властивості осіб, що вчиняють мужолозство в місцях позбавлення волі, в залежності від мотиву, можна розрізнити кілька видів вольових властивостей: при мотиві самоствердження - здатність свідомо регулювати свою поведінку, досягати певної мети, здатність приймати і виконувати рішення, а при задоволенні статевого потягу яскраво проявляються емоційні властивості у вигляді сили та темпу реагування на збудники, проявів темпераменту, емоційного збудження тощо.

Ще одну групу пенітенціарних злочинців представлена тими, хто вчиняє в місцях позбавлення волі злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів. Кожен восьмий ув'язнений пов'язаний із вживанням наркотичних речовин, а 25% наркотизації відбувається саме в місцях позбавлення волі.

Особа, що скоюють рецидив розповсюдження наркотиків, до ув'язнення ніде не працювали і не навчалися, вели аморальний спосіб життя. Такі особи

мають залежність від соціальної групи, постійно взаємодіють з іншими суб'єктами, мають певний досвід та обсяг знань, пов'язані із наркотичними засобами, їх дією, а також таких осіб характеризує вузькість поглядів. Мотивом вчинення повторного злочину часто корисливий, також особа може у такий спосіб завойовувати собі авторитет.

Останні десятиріччя формується кримінальна субкультура наркоманів в місцях позбавлення волі, що включає пошук нових наркотичних речовин, ринки збуту, ціннісні орієнтації, особлива ідеологія та ін. Форма поведінки і спосіб мислення у реалізаторів наркотичних речовин відрізняється від інших ув'язнених: це один із видів професійної злочинності, який маргіналізує частину суспільства. Наркоділки, на відміну від наркоманів, зовні респектабельні, аморальні та деспотичні, які можуть здійснювати вироблення, реалізацію, розповсюдження, схиляння до вживання. Для них характерна злочинна ідеологія, стійка злочинна спрямованість поведінки [14, с. 109]. За демографічними ознаками, вік наркоділків в місцях покарань становить від 18 до 30 років (51,9%), це переважно чоловіки (76,6% від загальної кількості ув'язнених), 19% скоєні у групі, у 80% така група утворювалась стихійно. Особи-ділери мають переважно середню або середню спеціальну освіту (89%)[15, с. 500]. Тобто деякі показники збігаються з показниками рецидивної злочинності, але є і характерні відмінності у мотивації та окремих психологічних характеристиках.

Висновки. Кримінологічна характеристика засуджених, що вчиняють пенітенціарний рецидив, має свої відмінності, пов'язані із категорією вчинених протиправних дій, а також загальні (спільні) риси, характерні для кожної категорії. До загальних ми відносимо наступні демографічні ознаки: чоловіча стать, середній вік вчинення пенітенціарного рецидиву – 30 років, рівень освіти – переважно середня та середньо-спеціальна. В процентному співвідношенні, кожен третій з ув'язнених вчиняє рецидив. Але для кожної групи злочинів характерні свої особливості кримінологічних характеристик. Так, наприклад, найбільше рецидивних проявів проявляється через посягання на життя та

здоров'я особи, а також використання насильства при заволодінні чужим майном. Мотивами насильницького рецидиву є помста і самоствердження. Під час аналізу рецидиву статевих злочинів встановлено, що протиправні дії частіше вчиняються в групі, носять демонстративний характер, мають мотиви як статевої, так і нестатевої (самоствердження). Рецидив злочинів, пов'язаних з незаконним оборотом наркотичних засобів, характеризує особу злочинця як корисливу, деспотичну, аморальну, яка діє з корисливим мотивом і відрізняється широкою соціальною взаємодією.

Перелік використаних джерел.

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 25–26, ст. 131.
2. Колб О.В. Запобігання злочинності в місцях позбавлення волі: навч. посіб. Луцьк, РВВ «Вежа», Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. 494 с.
3. Бараш Є.Ю. Злочинність в місцях позбавлення волі: основні тенденції та динаміка. *Юридична Україна*. 2017, № 5-6. С. 64-67.
4. Пенітенціарна криминологія : підручник / І. Г. Богатирьов, А. В. Боровик, О. М. Джужа та ін. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 464 с.
5. Криминологія у схемах (з додатковими матеріалами): Навчальний посібник / За заг. ред. С.В. Дьоменка. Запоріжжя: ЗНУ, 2006. 142 с.
6. Колодчин Д.В. Стан, рівень, динаміка та структура злочинності серед осіб, які перебувають на обліку уповноваженого органу з питань пробації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022, № 11. С. 553-557.
7. Богатирьов І.Г. Антикриминогенний вплив на злочинність в місцях несвободи України: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019, 432 с.
8. Шеленіна К. Г. Обстановка вбивств, учинених засудженими в місцях позбавлення волі. Актуальні проблеми сучасної науки у дослідженнях молодих

вчених. : тези доп. учасників наук.-практ. конф. з нагоди святкування Дня науки, відзначення Дня Європи та 70-річчя заснування Ради Європи (м. Харків, 16 трав. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків, 2019. - С. 206-209. URL:

https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/15039/Obstanovka%20Ovbyvstv_Shelenina_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (дата звернення: 20.05.2023).

9. Михайлик О. Кримінологічна характеристика особи, яка вчиняє насильство в установах виконання покарань. *Підприємництво, господарство і право*. 2019, № 9. С. 204-208.

10. Богатирьов А.І. Злочинність серед засуджених у місцях несвободи: кримінологічна характеристика та запобігання. Автореф. дис. на здоб. наук. ступеня доктора юридичних наук. 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Ірпінь, Університет фіскальної служби України, 2020. 42 с.

11. Цехан Д.М. Класифікація злочинів, учинених у місцях позбавлення волі, як складний теорії оперативно-розшукової протидії злочинності в установах виконання покарань. *Юридичний бюлетень*. Випуск 11, ч.2, 2019. С. 290-296.

12. Синєокий О.В. Кримінопенологічний аналіз феномену статевих ексцесів засудженого. *Форум права*. 2008, № 3. С. 469-473.

13. Губанова О.В. Кримінологічна характеристика та запобігання згвалтуванню (на підставі матеріалів практики АРК). . Автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. юридичних наук. 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Київ, 2008. Таврійський національний університет. 21 с.

14. Гладкова Є.О. Субкультура наркоманів як об'єкт кримінологічного аналізу. *Международный научный журнал «Верховенство права»*. 2019, № 1. С. 105-111.

15. Криштоп С.В. Кримінологічна характеристика особи злочинця, який вчиняє злочини у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних

речовин, їх аналогів або прекурсорів. *Молодий вчений*. 2018, № 12 (64). С. 498-502.

(дата надходження статті до редакції: 03.07.2023)

Shulzhenko A.V. Criminological characteristics of convicts who commit crimes while serving a punishment in the form of deprivation of liberty. Abstract. The article is devoted to the criminological features of convicts who commit penitentiary relapse. The topicality of the topic is due to the increase in the number of crimes committed in places of punishment in Ukraine in recent years. During the research, the following methods were used: general scientific (description, analysis, synthesis, explanation, classification) and statistical. During the study, the concepts of "repeated crimes", "crimes in places of deprivation of liberty", "crime in places of deprivation of liberty", "penitentiary relapse" were compared. During the analysis of legal concepts, it was determined that the most complete criminological phenomenon of the commission of crimes by convicts in places of deprivation of liberty is revealed through the concept of penitentiary recidivism. This definition includes the presence of a criminal record and gives an indication of the place where the new crime was committed. The article also provides general characteristics of the criminological features of penitentiary recidivists, as well as various categories of criminal manifestations. Penitentiary recidivists are classified into two general groups, depending on the nature of recidivism. The first group is persons who commit crimes of a general criminal nature (thieves, hooligans, rapists, as well as those who encroach on the lives and health of other persons in prisons). The second group is represented by persons who have committed crimes against justice. This is a special orientation, which is connected precisely with the place of serving the punishment and is directed against the regime, against justice. Criminological features of drug dealers are selfish motives, the presence of a stable ideology, and a low level of legal awareness.

Key words: *convict, crime, criminological characteristics, identity of the criminal, deprivation of liberty, punishment, recidivism.*

References

1. Criminal Code of Ukraine dated 04.05.2001 (2001), No. 2341-III (with amendments and additions), *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR)*, No. 25–26, Art. 131.
2. Kolb, O.V.(2005), «Prevention of crime in places of deprivation of liberty: training manual», Lutsk, RVV "Tower", Volyn, State University named after Lesi Ukrainka, 494 p.
3. Barash, E.Yu.(2017), «Crime in prisons: main trends and dynamics», *Legal Ukraine*, No. 5-6. PP. 64-67.
4. *Penitentiary criminology: a textbook* (2022), Bogatyrev, I. G. , Borovyk, A. V., Dzhuzha, O. M. and others, Odesa: "Helvetyka" Publishing House, 464 p.
5. *Criminology in schemes (with additional materials): Study guide / General editor.* (2006), S.V. Domenka Zaporizhzhia: ZNU, 142 p.
6. Kolodchyn, D.V. (2022), «State, level, dynamics and structure of criminality among persons registered with the authorized body on probation», *Legal scientific electronic journal*, No. 11. P. 553-557.
7. Bogatyrev, I.G. (2019), «Anti-criminogenic influence on crime in places of deprivation of liberty in Ukraine: monograph», Kherson: Helvetica Publishing House, 2019, 432 p.
8. Shelenina, K. G. (2019), Situation of murders committed by convicts in places of deprivation of liberty. *Actual problems of modern science in the research of young scientists. : theses add. participants of science and practice conf. on the occasion of the Science Day celebration, Europe Day and the 70th anniversary of the founding of the Council of Europe (Kharkiv, May 16, 2019)*, Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Kharkiv. national University of Internal Affairs affairs. Kharkiv, PP. 206-209.
available at:
https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/15039/Obstanovka%20vbyvstv_Shelenina_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (accessed 10 May 2023).

9. Mykhailik, O. (2019), «Criminological characteristics of a person who commits violence in penal institutions», *Entrepreneurship, economy and law*, No. 9, PP. 204-208.
10. Bogatyrev, A.I. (2020), «Criminality among convicts in prisons: criminological characteristics and prevention». Autoref. thesis on of science degree of doctor of legal sciences, 12.00.08 – criminal law and criminology; criminal executive law. Irpin, Fiscal Service University of Ukraine. 42 p.
11. Tsekhan, D.M. (2019), «Classification of crimes committed in places of deprivation of liberty as a complex theory of operational and investigative countermeasures against crime in penal institutions», *Legal bulletin*, Issue 11, part 2, PP. 290-296.
12. Blueeyed, O.V. (2008), «Criminological analysis of the phenomenon of sexual excesses of the convicted», *Law forum*, No. 3, P. 469-473.
13. Gubanova, O.V. (2008), «Criminological characteristics and prevention of rape (on the basis of ARC practice materials)», Autoref. thesis on of science candidate degree of legal sciences. 12.00.08 – criminal law and criminology; criminal executive law. Kyiv, Taurian National University, 21 p.
14. Hladkova, E.O. (2019), «The subculture of drug addicts as an object of criminological analysis», *International scientific journal "Rule of Law"*, No. 1, P. 105-111.
15. Kryshchtop, S.V. (2018), «Criminological characteristics of a criminal who commits crimes in the field of illegal trafficking of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors», *A young scientist*, No. 12 (64), P. 498-502.